

RESSENYA A FRANCISCO M. GIMENO BLAY, *UNA CORONA, SET ASPIRANTS*, VALÈNCIA, INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM - DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, 2013, 213 pp., ISBN: 978-84-7822-650-4.

REVIEW TO FRANCISCO M. GIMENO BLAY, *UNA CORONA, SET ASPIRANTS*, VALÈNCIA, INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM - DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, 2013, 213 pp., ISBN: 978-84-7822-650-4.

ESTEFANIA FERRER DEL RÍO
esfedel@alumni.uv.es

Universitat de València

Si l'assertió que diu que la intel·ligència és filla primmirada de la ciència es poguera aplicar en un cas particular i recognizable, el professor doctor Francisco M. Gimeno Blay n'està oferint una bona prova en els seus darrers estudis dedicats a la qüestió de Casp, una mena de polièdric tauler d'escacs que, a pesar d'haver suscitat l'atenció de no pocs investigadors al llarg de la història, mai no havia estat tractada tan profundament com d'un temps ençà ho està fent aquest prestigiós catedràtic de Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de València-Estudi General. Els estudis premonitoris d'aquesta obra –*El Compromiso de Caspe (1412). Diario del proceso*, Saragossa, 2012, y *Notícies de Casp/ Noticias de Caspe. 30 de juny de 1412/ 30 de junio de 1412*, València, 2012– així ho palesen amb escriure, els quals serveixen d'antesala a aquesta nova incursió en les tortuositats del conclave de Casp, com en un principi sospesà titular el llibre el seu autor.

De fet, amb aquest treball, el Dr. Gimeno Blay fa esment del mateix mode de no poca documentació original (les dues *littera* i la butlla papal, transcrites del llatí per l'autor i traduïdes al valencià pels professors Jordi Pérez i Durà i Ferran Grau i Codina, del sermó que va pronunciar fra Vicent Ferrer on el predicador al·ludeix a la unitat territorial de la Corona en un moment d'incertesa i, per últim, l'acta de la sentència) i, de vegades, inèdita, la qual li serveix per a oferir una visió esclaridora d'un procés força complex suscitat per la mort sense descendència directa de Martí I l'Humà o Eclesiàstic (1410), al qual mai no s'havia enfrontant la confederació català-aragonesa des de llur creació el 1137, en un context en què l'Església continuava dividida en diverses obediències i en què un dels seus papes era Benet XIII, qui, des de Peníscola, preparà un precís full de ruta perquè els compromissaris dels reialmes d'Aragó, Catalunya i València –guiats pel dominicà Vicent Ferrer– pogueren deliberar mitjançant la paraula i el diàleg quina de les set candidatures presentades era la millor opció per a superar el temut interregne i convertir-se en monarca com a únic pastor dels seus súbdits.

L'autor recrea, a través del seu estudi, un itinerari entre el mes de gener i el de juny de l'any 1412, tot i tenint present algunes consideracions que guiaren les actuacions dels compromissaris que conduïren a l'elecció del rei Ferran I; es tractava d'una solució pactada novadora no solament a la Corona d'Aragó, sinó també en altres indrets d'aquella Europa occidental. Així i tot, els mancava estendre aquesta perspectiva a la resta de la societat, sobretot, per evitar discòrdies i tensions futures, fet pel qual es va procurar deixar memòria escrita dels esdeveniments ocorreguts durant aquells dies a través del seu relat en els diaris de sessions, del mateix mode que es va decidir fer públic l'acord assolit i, posteriorment, la proclamació del nou rei a càrrec de Vicent Ferrer, el 28 de juny a Casp, en la plaça de l'església davant del poble congregat i en presència dels representants dels parlaments per fer palés l'esperit de concòrdia.

Començant-hi aquest viatge, el Dr. Gimeno Blay, es deté en la situació de Benet XIII, un dilema gens fàcil, perquè, com a cap de l'Església, la política li presentava dos fronts compromesos, per una banda, el Papat, la preocupació principal del qual era la superació del Cisma, per una altra, la política peninsular; a més a més, des del castell de Peníscola sentia l'anhel que li produïa Roma al mateix torn que era conscient del sentiment d'orfandat que envaïa la Corona des de la mort de Martí I, però, malgrat tot, va saber romandre al lloc que li pertocava participant en el debat parlamentari sobre el procediment que havien de seguir en l'elecció del nou rei, arribant, inclús, a proposar un full de ruta a seguir el gener de 1412.

Per altra banda, Vicent Ferrer fou el primer en votar Ferran el d'Antequera –segurament va seguir els consells i opinions del Papa Luna, com així ho palesen les seues dues *littera* i la carta d'acompanyament on es poden veure coincidències amb algunes idees exposades pel Pontífex–, perquè el considerava el millor per als afers de la Corona d'Aragó, a més de ser el més pròxim a Martí l'Humà, com en prendre la paraula el 24 de juny per defensar-lo, decisió, així mateix, secundada per Domingo Ram, Berenguer de Bardaxí, fra Bonifaci Ferrer, Bernat de Gualbes i

mossén Francisco de Aranda. Aquest fet posa de manifest que segurament es va alterar l'ordre jeràrquic tant en la votació com en l'ús de la paraula.

Dies més tard aquell mateix mes de gener del 1412, concretament el dia 30, a Alcanyís, es reuniren els distints estaments integrants de les Corts del Regne, compareixent, al capdavant, mossén Francisco de Aranda, tot i presentant una butlla del Papa acompanyada de dues cartes en paper (documents pontificis originals que no ens han pervingut i que han dificultat la seua anàlisi material). En el contingut d'ambdues, Benet XIII proposava la idea que la monarquia representava el sistema polític perfecte, desitjat pel monarca suprem, a més d'ésser allò que enfortia la república, tallava el camí del vici i induïa a la virtut, preceptes que emprà uns mesos després Vicent Ferrer en el seu sermó; tot i amb la finalitat de convidar la col·lectivitat a aconseguir els acords i pactes necessaris que garantiren la pau, tenint en compte, com bé ens recorda l'autor, la necessària participació dels regnes integrants a través dels seus legítims representants, en un context on l'absència de rei podria haver comportat certs desordres civils.

Una vegada foren llegides, Benet XIII exhortà els membres presents que analitzaren, ponderaren i valoraren per trobar-hi una solució a l'interregne, rebutjant-hi la violència, puix deixà patent el seu compromís personal de lluitar per tal d'évitar qualsevol dany que poguera infligir tant els territoris com els seus habitants des de la mort sense descendència de Martí l'Humà, sobretot davant d'un tron a què n'aspiraven molts i que suposava un possible perill de fragmentació de la Corona a mercè d'interessos personals. A més a més, encoratjà els parlaments perquè intensificaren les seues negociacions i els seus esforços per tal d'aconseguir una solució raonable, sempre i quan es defengueren els interessos dels Regnes i del Principat, és a dir, que defengueren el bé comú, i els animà, també, a no deixar pas a la derrota.

Per altra banda, el professor Gimeno Blay considera que Pedro de Luna havia tingut temps per valorar àmpliament la posició que havia d'adoptar en la solució del susdit interregne, havent pres partit per un dels candidats atenent el seu propi interès –fet que li serà posteriorment recriminant. El Papa Luna començà la seua exposició amb l'alusió a l'obligació que, com a vicari de Crist, l'induía a intervenir en la vida pública, sobretot per la preocupació que sentia com a pastor per tots els fidels, tot i proporcionant el seu parer als prínceps cristians; encara que la seua intervenció, en realitat, resultava motivada per la situació política generada arran la mort del rei Martí I. Amb aquesta solució assolida, segons el propi Papa, beneficiaria considerablement els afers polítics, però també seria profitosa per a l'Església Catòlica.

Com ho precisa el diari de sessions, que proporciona la descripció del fet que tingueren lloc –encara que amb una visió subjectiva, però assossegada–, el 17 d'abril de 1412 els compromissaris havien de prestar jurament abans l'inici de les susdites sessions, segons l'estipulació sisena de la Concòrdia d'Alcanyís, compromentent-se, al seu torn, a actuar amb rapidesa, d'acord amb la justícia, segons les seues consciències i sense deixar-se intimidar, a més de jurar no fer pública cap decisió ni publicar el nom del candidat escollit. Sembla, en conseqüència, que l'acord assolit a Alcanyís va

tindre un gran ressò en les actuacions dutes a terme a Casp a partir del 29 de març, ja que el susdit dia d'abril, presents els nou compromissaris i finalitzada la seua intervenció, prengué la paraula Vicent Ferrer per pronunciar el seu comentat sermó, inspirat en la jerarquia celestial teoritzada per Dionís Aeropagita com a model on veure's reflectit el futur de la Corona d'Aragó, sobretot en aquell complicat moment que hi vivien els diferents territoris del regne, que li havia sigut encomanat –ja que gosava de gran reputació com orador–, tot utilitzant el passatge bíblic pertanyent a l'Evangeli de Joan (“Fiet unum ovile et unus pastor”) com si es tractara d'una admonició dirigida a tots aquells sobre els quals requeia la responsabilitat de l'elecció del successor al tron, per tal que les seues paraules els serviren com una mena d'itinerari per tenir-hi present el compliment de la finalitat del conclave.

Però, centrant-se en els dies clau en què s'aconseguí l'acord de l'elecció del nou rei, es redactà l'acta de la sentència i es féu la primera publicació, a més, hi tingué lloc la lectura i la proclamació d'aquest; és a dir, durant els dies 24, 25 –encara que el 24 no apareix en el diari de sessions, ens han pervingut testimonis que ens permeten reconstruir de forma hipotètica l'acord a què s'havia arribat, tenint com a model de referència el que proporcionava el conclave–, al llarg dels quals es dugueren a terme una sèrie de compareixences estant-hi els representants i Compromissaris reunits, i 28 de juny, l'autor es retrotrau de nou al dia 25 d'aquest mes en què s'anuncià privadament el resultat acordat davant els compromissaris, els notaris i els testimonis, un resultat que, segons l'estipulació cinquena de la Concòrdia d'Alcanyís havia d'haver-se publicat abans del 29 de maig, però que els propis compromissaris prorrogaren al 28 de juny sense ultrapassar la data límit –el 29 de juliol–, així i tot calia esperar els representants dels Parlaments –la presència dels quals garantia la publicitat de la notícia–, que comparegueren els següents dies 26 i 27.

El susdit 28 de juny, en la porta de l'església de Casp, hi assistiren tant els congregats com els súbdits per desvetllar qui era l'elegit, així com per fer palesa la concòrdia i la unanimitat de criteri mantingut des que les sessions començaren el darrer 17 d'abril. Fou una celebració litúrgica solemne en què els assistents participaren amb gaudi pel que suposava la finalització d'un període d'orfandat monàrquica de la Corona, però sense la presència de Benet XIII, prosseguida d'una altra civil i, per últim, de la redacció de la resolució en documents públics.

L'autor, per últim, procedeix a analitzar el contingut de l'acord, a més dels elements que contribuïren a proporcionar una imatge d'avinença, participant-hi, primerament, els compromissaris en la litúrgia, per procedir, després, a la respectiva lectura pública del nom del rei a càrrec de Vicent Ferrer.